

تغییرات نظام آموزشی ایران پس از انقلاب

جلسه اول

دوره آموزشی آموزشکده توانا

سعید پیوندی

دانشگاه لورن (نانسی - فرانسه)

حقوق معنوی

- اختصاص- این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری- این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک- اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.

اسلامی کردن نظام آموزشی از سال ۱۳۵۷

- اسلامی کردن نظام آموزشی از سال ۱۳۵۷ به عنوان یکی از اصلی ترین محورهای سیاست دولت جمهوری اسلامی
- آموزش از دبستان دانشگاه به عنوان ابزار مهم برای اسلامی کردن جامعه و تربیت نسلی وفادار به آرمان ها و اهداف انقلاب سال ۱۳۵۷ و حکومت اسلامی
- آموزش موضوع کشمکش میان نهاد مذهب و نیروها و گرایش های اسلام گرا و نهاد های جدید جامعه
- در بعد کلی تر رابطه میان آموزش و قدرت سیاسی

اسلام و آموزش در ایران : یک موضوع تاریخی

□ هدف اصلی این وبینار: بازخوانی سنجشگرانه تجربه اسلامی کردن نظام آموزشی ایران از سال ۱۳۵۷ و سازگاری این سمتگری با اهداف آموزش مدرن متناسب با دنیای امروز.

- بخش اول : نگاهی گذرا به شکل گیری آموزش جدید در ایران و رابطه آن با دین و آموزش دینی
- بخش دوم : تنش های تاریخی میان آموزش مدرن و محافل مذهبی و نیروهای اسلام گرا
- بخش سوم : انقلاب ۱۳۵۷ یا گسست یک تجربه تاریخی
- بخش چهارم: ویژگی های اصلی نظام آموزشی ایران
- بخش پنجم: تناقض ها، بحران ها، چالش های نظام آموزشی ایران

آموزش دینی و آموزش سنتی

- شکل گیری نظام آموزشی جدید ایران در قرن نوزدهم
- دو سطح متفاوت آموزش سنتی در ایران :
- مکتب در نقش آموزش ابتدایی (در بسیاری از محلات شهرها و برخی روستاها)
- مدارس دینی با وظیفه تربیت روحانیت
- بیگانه بودن موسسات سنتی با دنیای جدید، برنامه درسی متعلق به قرن های گذشته و متکی بر «علوم قدیمی»
- آموزش به شیوه و روش های سنتی
- اشاره انتقادی بسیاری از نوشته های دوران مشروطیت به وضعیت آموزش سنتی در ایران

مکتب خانہ سنتی

تنش میان سنت و مدرنیته

- ✓ پذیرش تدریجی علوم جدید و روش های آموزشی نوین در مدارس سنتی مذهبی بسیاری از کشورهای جهان
- ✓ نوعی گذار از مدارس دینی سنتی به آموزش مدرن و امروزی (سکولار)
- ✓ گذار از آموزش سنتی به آموزش مدرن و درک جدیدی از انسان و جایگاه او در جهان، آموزش، رابطه با دین، علم و اخلاق
- ✓ روند بسیار کند و پر تنش زایش آموزش جدید ایران: عقب ماندگی جامعه، نبودن دولت به معنای مدرن و نیز مقاومت گروه های سنتی بویژه روحانیون قشری
- ✓ بدبینی دربار به آموزش جدید (عامل انقلاب و شورش، مخالفت روحانیون)
- ✓ نگاه منفی گروه های سنتی به آموزش جدید: آموزش جدید غربی، بیگانه و یا ضد اسلامی (رقیب آموزشی دینی)
- ✓ دو نوع علوم «قدیمی» و علوم «جدید»، غربی و یا علوم غربیه (سکولار)

شکل گیری نظام آموزشی جدید ایران

- شکل گیری تدریجی نظام آموزشی در قرن نوزدهم میلادی
- مشارکت چهار جنبش فرهنگی و آموزشی مهم در شکل دادن به نظام آموزش جدید:
 - اعزام دانشجو به خارج (انگلستان، فرانسه، آلمان)، سفر اولین گروه جوانان ایرانی (دو دانشجو) در سال ۱۱۹۰ ش (۱۸۱۱) به ابتکار عباس میرزا به اروپا.
 - بوجود آمدن شبکه مدارس میسیونرهای خارجی (امریکایی، فرانسوی...).
 - دخالت تدریجی دولت (دولتمردان اصلاح طب مانند امیر کبیر)، تاسیس وزارت معارف و یا بوجود آمدن اولین مدارس جدید دولتی مانند دارالفنون
 - پویایی جامعه مدنی جدید و نوپای ایران و تلاش آن برای توسعه فرهنگ و آموزش جدید (مدارس جدید، انجمن معارف در سال ۱۲۷۶ ش)

مدرسه دخترانه مسیونرهای امریکا

مدارس میسیونرها: اولین تجربه آموزش مدرن

- اولین مدرسه میسیونرها ۱۲۱۳ (۱۸۳۴) توسط **پرکینز** کشیش امریکایی (مدرسه پسرانه) در ارومیه برای آشوریان
- ۴ سال بعد مادام گرانت یک مدرسه دخترانه (۱۲۱۷)
- **اوژن بوره** معروف ترین میسیونر فرانسوی و موسس مدرسه میسونری در اصفهان و آذربایجان
- مدارس میسونرها برای بچه های اقلیت های مذهبی (ارمنی ها و آشوری ها)
- حضور بچه های مسلمان در این مدارس
- **بارون دو بود** سیاحتگر روسی که از مدرسه بوره در اصفهان دیدن کرده می نویسد که از ۳۱ شاگرد ۵ تن مسلمان هستند
- بوره در کتاب خاطرات خود: «امروز محمد حسن پسرش را به مدرسه آورد. او اولین بچه مسلمان شهر است که حاضر شده بخاطر علاقه به علم و تحصیل در کنار بچه های ارمنی بنشیند».

جاستین پرکینز کشیش امریکایی پایه گذار اولین مدرسه مسیونری در ایران در سال ۱۲۱۳ شمسی

اوژن بوره کشيش فرانسوي مدرسه ميسونري در
سال ۱۲۱۸ شمسي (۱۸۳۹ ميلادي)

کالج امریکایی تهران

ورود آموزش جدید به جامعه سنتی

- شکل گیری نوعی دوگانگی در آموزش ایران (همزیستی آموزش سنتی با موسسات جدید آموزشی)
- مدارس جدید مانند جزیره های کوچکی در میان شبکه گسترده مدارس دینی و مکتب های سنتی
- حمایت خاص دربار قاجار مدارس میسیونری به عنوان بزرگترین شبکه مدارس جدید
- بدبینی محافل سنتی به پدیده آموزش جدید
- اشاره ناصرالدین شاه در نامه خود خطاب به امیرکبیر در جریان به راه انداختن دارالفنون به احتمال تحریک روحانیت و برخورد آنها با مدارس جدید (آدمیت، ۱۳۶۱)

تفاوت های اصلی مدرسه جدید با آموزش سنتی

- ورود علوم جدید به برنامه درسی و کم رنگ شدن «علوم قدیمی»
- سازماندهی نظام آموزشی برپایه استانداردها (کلاس بندی، زمان بندی روزانه، هفتگی و سالانه، ارزشیابی یادگیری ها...)
- توجه تدریجی به روش های آموزشی و تربیتی جدید، رابطه آموزشی میان معلم و دانش آموز
- تعریف جدیدی از جایگاه دانش آموز و دانشجو، کم رنگ شدن هویت دینی (مسلمان، یهودی، مسیحی و یا زرتشتی) به عنوان تنها و یا اصلی ترین شاخصه فردی و پذیرش تعریف جدیدی بر پایه شهروندی، فرد به عنوان عضوی از جامعه مدنی
- تعریف جدیدی از جایگاه معلم و رابطه او با دانش آموز، اهمیت آموزش ویژه معلم و فراگیری روش های آموزشی جدید برای بهبود یادگیری

دختران دانش آموز اثر آنتوان سوروگین عکاس عصر قاجار

دو نوع برخورد روحانیت با مدرسه جدید

□ دو نوع برخورد با آموزش جدید در میان گروه های سنتی و روحانیون

□ موافقت گروه کوچکی با آموزش جدید و مشارکت در توسعه شبکه (شیخ هادی نجف آبادی و سید محمد طباطبایی - بنیاد دبستان «اسلام»)

□ بسیاری روحانیون مخالف آموزش جدید به شیوه امروزی

□ کسروی : دشمنی ملایان با دبستان های جدید (تاریخ مشروطیت، ص ۳۸)

□ جمالزاده : «در دو نوبت دو شخص خیرخواه خواستند که در اصفهان مدرسه جدید تأسیس کنند و هر دو بار این مدارس تخریب و نابود شد» (راوندی، ۱۳۶۴)

□ سرنوشت اولین مدارس رشدیه در تبریز و دشمنی طلاب (تکفیر رشدیه به جرم آموزش به روش جدید، حمله به مدرسه و دانش آموزان)

اولین مدارس ایران

انقلاب مشروطیت و عصر جدید آموزش در ایران

- انقلاب مشروطیت یک لحظه تاریخی مهم در گسست میان ایران قدیم و ایران جدید و پویایی در روند شکل گیری نظام آموزشی جدید ایران .
- ترکیب مدرنیزاسیون و سنت: گام گذاشتن به دنیای جدید به معنای ناپدید شدن دنیای قدیم و عصر سنت نبود.
- تاریخ آموزش ایران یک نمونه جالب کشمکش میان کهنه و نو، میان سنت و مدرنیته، میان زمان حال و گذشته.
- شکل گیری و گسترش آموزش مدرن و استقلال تدریجی آن از تشکیلات و نهاد دین بخشی از روند سکولاریزه شدن جامعه مدرن.
- روند پیچیده مدرن کردن آموزش در شرایط ویژه هر کشور و آمیختگی آن با روندهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی.

قانون تعلیمات اجباری ۱۲۹۰

- تصویب اولین قانون آموزش ایران پیرامون تعلیمات اجباری در ۹ آبان ماه ۱۲۹۰ ه.ش در مجلس شورای ملی
- ✓ ماده ۷: ملل غیر اسلامی در مدارس دولتی حق تقاضای تحصیل مذهب خودشان را ندارند و مجبور به تحصیل شرعیات اسلامی نیز نخواهند بود.
- ✓ ماده ۲۸: مجازات بدنی در مکاتب و مدارس ممنوع است.
- در سال ۱۲۹۴ ه.ش نظارت دولت در امر آموزش و پرورش به صورت یک اصل متمم در قانون اساسی
- شکل گیری نظام تعلیم و تربیت منظم و متمرکز و نظارت دولت بر مراکز آموزشی (کودکستان، دبستان، دبیرستان، موسسات عالی و دانشگاه).

رابطه جدید میان آموزش و نهاد دین

- شکل گیری تدریجی و توسعه نظام آموزشی جدید ایران و فاصله گیری تدریجی با نهاد دین، روحانیت
- نظام آموزشی جدید ایران پس از مشروطیت و در دوران رضا شاه: احترام به مذهب و پرهیز از رویکرد ضد مذهبی و یا مخالفت با آموزش دینی
- حضور آموزش دینی در برنامه های درسی مدارس ایران با وجود نفوذ قابل توجه الگوی فرانسوی نظام آموزشی
- الگوی ایران در پی بوجود آوردن نوعی آشتی و همزیستی میان علوم جدید و آموزش دینی
- توضیح علمی دنیا و پدیده ها در کنار باورها و ارزش های دینی

پایگاه تکناز
Taknaz.ir اولین کودکان ایران

۱۷/۱۲/۲۸

سه دوره تنش میان روحانیت و اسلام گرایان با نظام آموزشی جدید ایران

- **دوران اول** : رویارویی مستقیم و مخالفت آشکار نهاد سنتی مذهب با آموزش جدید کسروی: علمای شریعت خواه با اصل ۱۹ قانون اساسی مشروطیت که تحصیل را اجباری می کرد مخالفت می کردند و می گفتند «**تحصیل اجباری مخالفت شریعت است**»
- **دوران دوم** (۱۳۰۰ تا ۱۳۴۰) : عقب نشینی و مخالفت خاموش
- **دوران سوم** : سال های چهل به بعد تجدید حیات گفتمان مخالفت با آموزش جدید
- ✓ شکل جدید مخالفت: بوجود آوردن مدارس جدید اسلامی و نظریات انتقادی نسبت به نظام آموزشی ایران (غربی و یا غیر بومی بودن)
- ✓ دست برداشتن از مخالفت با آموزش جدید و نقد جایگاه و نقش آموزش دینی و برنامه درسی
- ✓ نویسندگان انتقادی دوران سوم : آل احمد، آیت الله مطهری و یا علی شریعتی
- ✓ مدارس اسلامی : اسلامی، علوی، کمال
- ✓ کلید واژه ها: «بازگشت به خویشتن»، غرب ستیزی، اسلامی و بومی کردن آموزش

رضا شاه و افتتاح دانشکده پزشکی دانشگاه تهران

انقلاب ۱۳۵۷ و گسست جدید آموزشی

- «اسلامی» کردن برنامه‌ها و محتوای دروس در دوره جمهوری اسلامی نوعی گسست مهم نسبت به سمت‌گیری گذشته آموزش
- نهاد آموزش تا سال ۱۳۵۷ و کاهش نفوذ مذهب و مؤسسات سنتی
- آموزش ایران پیش از ۱۳۵۷: وجود آموزش مذهبی در مدارس و همزمان استقلال در برابر نهاد مذهب
- دستیابی نیروهای مذهبی به قدرت سیاسی در بهمن ماه ۱۳۵۷ به معنای پایان دوره‌ای از حیات آموزش نوین در ایران

اسلامی کردن آموزش به عنوان یک اولویت

- برای مسؤلان جمهوری اسلامی آموزش حوزه طبیعی فعالیت نهاد مذهب
- مطرح شدن «اسلامی» کردن نظام آموزش از همان ابتدای انقلاب ۱۳۵۷
- نگاه انتقادی به نظام آموزشی ایران: «غیر اسلامی»، «غربزده» و «ناکارا»
- سه هدف مهم اسلامی کردن از نظر مسئولین:
- تربیت نسل جدید و باورمند به «جامعه اسلامی اصیل» و گسترش «فرهنگ و اخلاق اسلامی»
- مبارزه با نفوذ غرب و جلوگیری از «بدآموزی‌های» فرهنگ غرب
- خودکفایی علمی، فرهنگی و اقتصادی
- آیت‌الله خمینی: «یکی از مسائل بسیار مهم در تمام دستگاه‌ها خصوصاً» دانشگاه‌ها و دبیرستان‌ها تغییرات بنیادی در برنامه‌ها و خصوصاً» برنامه‌های تحصیلی و روش‌های آموزش و پرورش است که دستگاه فرهنگ ما از غرب‌زدگی و از آموزش استعماری نجات یابد.»

نقشه راه اسلامی کردن آموزش؟

- اما اسلامی کردن به چه معنا بود؟ چه رابطه ای میان آموزش «اسلامی» و آموزش مدرن و یا آموزش سنتی وجود داشت؟
- تجربه سال های پیش از ۱۳۵۷: شبکه کوچکی از مدارس را که در آنها بر آموزش اسلامی تکیه بیشتری می شد و شاگردان آنها را بطور عمده فرزندان خانواده های مذهبی و روحانیون تشکیل می دادند.
- پذیرش نظام آموزشی رسمی و برنامه های درسی دولتی با وجود گرایش «اسلامی» یا برخی از برنامه های اسلامی در این مدارس.
- با وجود شعارها، نبودن تصور روشنی از «اسلامی» کردن نظام آموزشی در میان خود مسئولان.
- شکل گیری عناصر تشکیل دهنده سیاست جدید اسلامی کردن آموزش در جریان تجربه.

اولین اقدامات برای اسلامی کردن

- **سردرگمی و پراکندگی** در اقدامات اولیه دولتی برای اسلامی کردن مدارس
- اولین تغییرات و سیاست‌های مربوط به «اسلامی» کردن :
 - - تغییرات سریع در محتوای شماری از **کتاب‌های درسی** (بویژه فارسی و ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، تاریخ، تعلیمات دینی و تعلیمات مدنی)
 - اختصاص دادن ساعات بیشتر به دروس دینی و اضافه شدن تدریجی آموزش **قرآن** و یادگیری **زبان عربی**؛
 - کنار گذاشتن معلمان «**غیر مکتبی**» و «**ضد انقلابی**» (اخراج، بازنشستگی پیش از موعد، تغییر در موقعیت شغلی آنان)؛
 - تغییرات در نحوه **گزینش و آموزش معلمان** از طریق مراکز تربیت معلم؛
- **گسترش دخالت دولت در امور مدارس، دولتی شدن مدارس**

آغاز ممنوعیت ها و اقدامات محدود کننده ...

- به وجود آوردن **تشکل‌های شبه دولتی** برای نظارت بر فعالیت‌ها و رفتار دانش‌آموزان و معلمان در محیط‌های آموزشی از جمله انجمن اسلامی، بسیج دانش‌آموزی و دانشجویی
- **تحمیل برخی مقررات مربوط به رفتار دانش‌آموزان** (حجاب دختران)، بستن مدارس مختلط، تفتیش عقاید و تجسس درباره آراء و باورهای سیاسی و مسلکی دانش‌آموزان داوطلب ورود به دانشگاه.
- انقلاب فرهنگی سال ۱۳۵۹ و تشدید روندهای اسلامی کردن
- فعال شدن شورای انقلاب فرهنگی در فرایند اسلامی کردن

انقلاب فرهنگی ۱۳۵۹ و اسلامی کردن دانشگاه

سختگیری های بیشتر در مورد دختران

- نظارت و دخالت و شدت عمل بیشتر در امور مدارس دخترانه.
- هدف از سختگیری ها در نگاه مسئولین: جلوگیری از «بی بندوباری» و «فساد» و «روابط دختر و پسر».
- رعایت کامل حجاب (پوشیدن چادر، مقنعه)، استفاده از رنگ های تیره، عدم حضور مردان در محیط های آموزشی دخترانه و یا جلوگیری از هر نوع آرایش...
- **برگزاری مراسمی به نام «جشن عبادت» یا «جشن تکلیف».** در این مراسم دانش آموزان دختری که به سن ۹ سالگی رسیده اند، با مسائلی مانند «بلوغ»، «محرم» و «نامحرم»، «حجاب» آشنا می شوند.

9
vaana.com

جشن تکلیف مدارس دخترانه (سوم دبستان)

قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش

- تصویب نخستین قانون جامع مربوط به اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۶۶ در مجلس
- قانون ۱۳۶۶ یا کار پایه سیاسی-ایدئولوژیک نظام آموزشی «اسلامی شده» ایران
- فصل اول قانون درباره اهداف اساسی وزارت آموزش و پرورش: «تقویت و تحکیم مبانی اعتقادی و معنوی دانش‌آموزان از طریق تبیین و تعلیم اصول و معارف احکام دین مبین اسلام و مذهب جعفری اثنا عشری بر اساس عقل، قرآن و سنت معصومین».
- اشاره ماده دوم به اهداف ۱۴ گانه آموزش و پرورش در جمهوری اسلامی: «رشد فضائل اخلاقی و تزکیه دانش‌آموزان بر پایه تعالیم عالیه اسلامی»، «تقویت، تحکیم روحیه اتکاء به خدا» ایجاد «روحیه تعبد دینی و التزام عملی به احکام اسلام»، و «ارتقاء بینش سیاسی بر اساس اصل ولایت فقیه».
- فصل سوم قانون: **تقدم رتبی تزکیه بر تعلیم** در نظام تربیتی اسلامی.

قانون ۱۳۶۶ در مقایسه با قوانین پیشین

- اهدافی ایدئولوژیک، مذهبی و سیاسی قانون ۱۳۶۶ در مقایسه با قوانین آموزش و پرورش دوران پیش از انقلاب از جمله قانون اساسی فرهنگ مصوب ۱۲۹۰ یا قانون تعلیمات اجباری مصوب ۱۳۲۲، قانون آموزش و پرورش عمومی سال ۱۳۵۳
- تاثیر ساختاری قانون ۱۳۶۶ بر قوانین زیر دستی
- برای مثال، بند یک فصل اول از آئین‌نامه نحوه انتصاب مدیران و مسئولان آموزش و پرورش : «اعتقاد به اسلام و التزام عملی به احکام اسلامی و ولایت فقیه و قانون اساسی» به عنوان شرط عمومی برای احراز پست مدیریت (صافی، ۱۳۷۹)
- شرط «اعتقاد به نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی و ولایت فقیه» برای داوطلبان عضویت در انجمن اولیاء و مربیان (صافی، ۱۳۷۹)

حجت الاسلام محمدیان در جلسه
شورای تحول و ارتقای علوم انسانی

**علم به عنوان تبیین کننده فعل الهی
جز دینی بودن راهی ندارد**

نقد مبانی علوم انسانی غربی
می تواند راهگشا باشد

امور تربیتی (پرورشی) : نظارت اسلامی بر مدارس

- ماده ۴ از فصل سوم قانون اهداف وزارت آموزش و پرورش مصوب سال ۱۳۶۶ پیرامون امور تربیتی : «جهت تقویت بنیه تربیتی نظام «واحد امور تربیتی» در سطح معاونت وزارت تشکیل می شود.» (معاونت پرورشی و تربیت بدنی)
- امور تربیتی با چند هدف سیاسی و ایدئولوژیک
- وظیفه اصلی: «بسط و گسترش تعلیم و تربیت اسلامی» و «انجام فعالیتهای تربیتی در کنار تعلیم دانش آموزان»
- امور تربیتی نوعی مدرسه تقویت ایدئولوژیک و دینی برنامه درسی
- ✓ تلاش در جهت اشاعه فرهنگ اسلامی در بین دانش آموزان و ترغیب آنان به احترام و عمل به ارزش های اسلامی
- ✓ نظارت بر فعالیتهای آموزش و پرورش
- ✓ بکارگیری نیروی های فعال و جوان به منظور تقویت بعد پرورش در برنامه های درسی و تحقق گسترش فرهنگ اسلامی
- ✓ نظارت بر برنامه های انضباطی و اخلاقی دانش آموزان
- ✓ هدایت و ارشاد دانش آموزان از نظر اخلاقی و تربیتی از طریق هسته مشاوره

تثبیت سیاست های اسلامی کردن

- دوران تثبیت از اواسط سال های ۱۳۶۰ و بویژه پس از تصویب قانون سال ۱۳۶۶
- آموزش دینی خاص اقلیت های مذهبی به رسمیت شناخته شده است
- کتاب های درسی هدف تغییرات گسترده (مطالب دینی در کتاب های فارسی، تاریخ، اجتماعی...)
- برنامه های درسی (افزایش دروس دینی، قرآن، عربی)
- فعالیت های فوق برنامه شامل تبلیغات سیاسی و ایدئولوژیک
- تربیت و استخدام معلم (تشدید نظارت بر گزینش و آموزش)
- تغییرات در دانشگاه ها
- فراز و نشیب این سیاست ها در دوره های گوناگون (هاشمی رفسنجانی، محمد خاتمی، محمود احمدی نژاد، حسن روحانی)

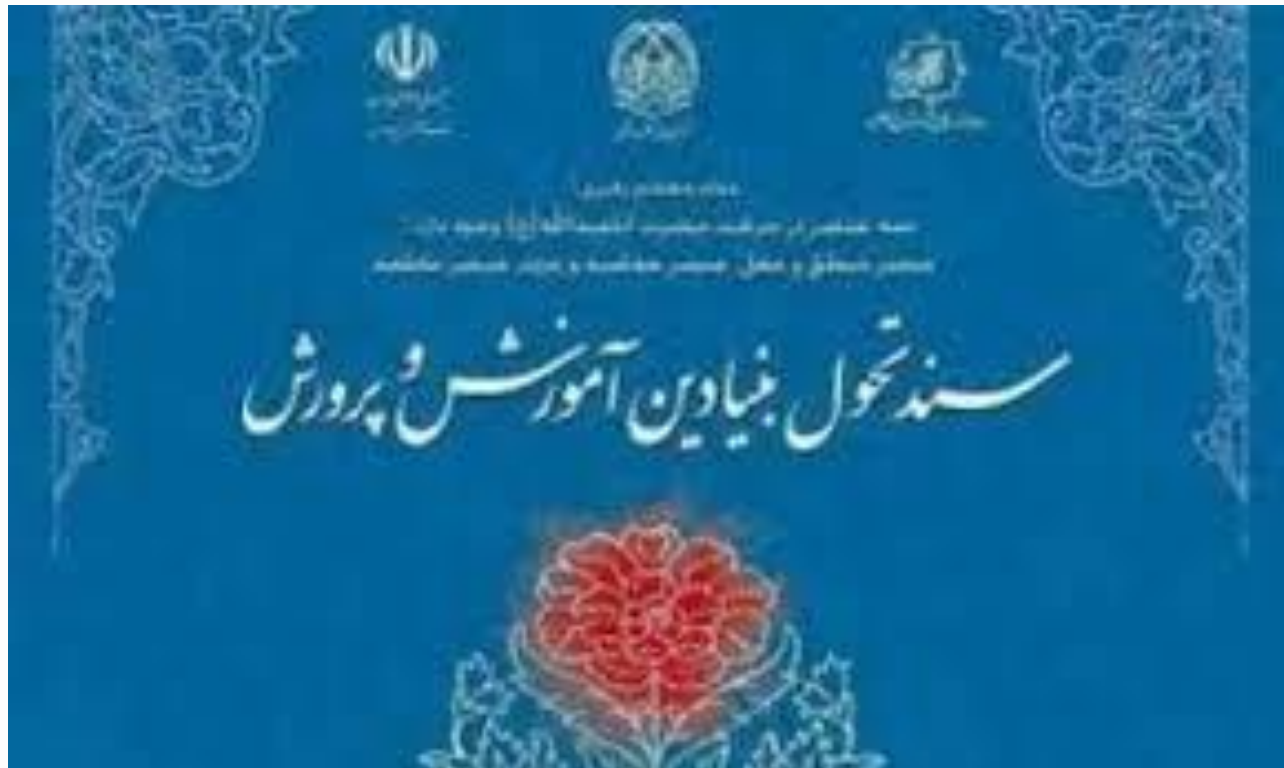
مقایسه درصد زمان آموزشی مربوط به دروس دینی در دوره پیش و پس از انقلاب

	آموزش دینی پیش از انقلاب ۱۹۷۵	آموزش درس دینی ۲۰۰۵	آموزش مطالب دینی در کتاب ها ۲۰۰۵
دوره	۷٪	۱۷٪	۲۴٪
متوسط دوره راهنمایی	۵/۵٪	۱۱٪	۲۴٪
متوسط همه سطوح	۶/۴٪	۱۲/۷٪	۲۵٪

- ساعات رسمی آموزش دینی شامل درس دینی و قرآن
- وجود دروس و مطالب دینی در کتاب های غیر دینی (فارسی، تاریخ و تعلیمات اجتماعی...)
- متوسط زمان مربوط به آموزش دینی در سطح بین المللی حدود ۸ درصد است (یونسکو، ۲۰۰۳)

سند تحول راهبردی و برنامه درسی ملی

- بازتولید گفتمان گذشته در دو سند مهم سال های ۱۳۹۰ با وجود برخی تغییرات
- اصول ناظر بر برنامه های درسی و تربیتی: «تمامی اجزا و عناصر برنامه های درسی و تربیتی باید مبتنی بر مبانی توحیدی و اصول و ارزش های اسلام ناب محمدی (ص) باشد. این اصل بر سایر اصول نیز حاکم می باشد» (ص ۹ ، برنامه درسی ملی)
- **ایمان**: (ص ۱۷ ، برنامه درس ملی، ۱۳۹۱) ۱-ایمان آگاهانه به توحید، نبوت، معاد، امامت، عدل، عالم غیب و حیات جاودانه ... ۳- ایمان به انبیاء الهی، قرآن، پیامبر خاتم (ص)، ائمه معصومین علیهم السلام و ولایت مطلقه فقیه و نقش بی بدیل آن ها در هدایت و رستگاری بشر ۴- باور به نقش دین مبین اسلام و نظامات آن به عنوان تنها مکتب جامع و کارآمد برای تحقق حیات طیبه

ارزش های اصلی آموزش و تربیت

- تربیت در نظام اسلامی بر «مبانی و ارزش های برگرفته از قرآن و سنت معصومین (ع) و یا سازگار با آنها» منطبق است (سند بنیادی، ص ۱۱)
- تاکید بر نقش محوری تربیت دینی و اخلاقی در نظام آموزشی
- بند دوم: نقش تربیتی و هدایتی و اسوه ای حضرات معصومین (ع) و «ولایت مداری برای تحقق جامعه عدل جهانی (جامعه مهدوی)»
- هدف آموزش تربیت کسانی است که «دین حق (اسلام) را به عنوان نظام معیار بر می گزینند و آگاهانه و آزادانه جهت تکوین و تعالی اخلاقی خود و دست یابی به مرتبه ای از حیات طیبه از آن تبعیت می نمایند» (ص ۱۹)
- «عدالت تربیتی . تبعیض های قومی، نژادی، جنسی، مذهبی و طبقاتی در زمینه حق بر تربیت بر طرف شود» (ص ۴۴)

بازگشت به گذشته یا بازگشت سنت ؟

- نوعی قهقرا در نظام آموزشی ایران و نفی دستاوردهای پس از انقلاب مشروطیت؟
- معنای بازگشت دین در ابعاد گسترده به مدارس و دانشگاه ها ؟
- گسست جدید یا بازگشت ساده به گذشته و سنت؟ یا تلاش برای بازسازی سنت در شرایط جدید؟
- تلاش گفتمان آموزشی برای نشان دادن پیوند و پیوستگی میان آموزه ها و انگارهای دینی، اصول اخلاقی و شرعی و نیز علوم جدید

نظام آموزشی در آینه پژوهش های مستقل

- پژوهش های مستقل بر روی نظام آموزشی و کتاب های درسی:
- ✓ سمتگری بسیار مذهبی و ایدئولوژیک سیاست ها و برنامه های آموزشی
- ✓ تکیه بر یک خوانش از دین و نبودن حق انتخاب آگاهانه و آزادانه برای دانش آموزان
- ✓ وجود فضای بسته در محیط های آموزشی برای معلمان و دانش آموزان و به کارگیری روش های آمرانه تربیتی
- ✓ گذشته گرایی کتاب های درسی
- عدم به رسمیت شناختن استقلال دانش آموزان در حوزه باورهای دینی و اخلاقی و زندگی شخصی
- نبودن شرایط لازم برای یادگیری آزادانه، پرسشگری، چون و چرا و سنجشگری

آموزش ایران و حقیقت مطلق و یگانه

- ارزش ها و اصول اخلاقی و دینی در گفتمان آموزشی ایران بدون زمان و مکان و بدون چون و چرا
- دین نه یک پدیده اجتماعی و تاریخی که یک حقیقت ثابت و مجموعه ای از اصول تغییرناپذیر است جدا از تحول انسان و جامعه و علم و دانش
- الگوی شناختی گفتمان آموزشی مبتنی بر دوگانگی های متضاد و ساده شده و تقسیم پدیده ها به خوب و بد، شیطانی و مقدس، حقیقت و باطل
- دوگانگی های متضاد ساده شده به جای آموزش مبتنی بر خردورزی، سنجشگری، آزادی اختیار
- بی اعتنایی به نسبی گرایی

آموزش علوم جدید و باورهای دینی

- علوم تجربی و یا علوم انسانی و اجتماعی چه رابطه ای با باورها، اصول و ارزش های دینی دارند؟ آیا ناسازگاری علوم با شناخت دینی منجر به حذف و سانسور می شود؟
- مشکل کتاب های درسی : آشتی دادن حقیقت علمی را که بسیار نسبی، تمام نشده، تمام نشدنی و تغییر پذیر است با حقیقت ثابت و ابدی دینی
- پوشاندن لباس علمی به گفتمان دینی
- سانسور آن بخش از دانش که مخالف ایدئولوژی باشد
- تناقض های همزیستی علوم جدید با آموزه ها و اصول دینی در قالب باورهای ایدئولوژیک
- مشکل یادگیرنده: نسبی گرایی و باور به اعتبار تجربی علوم جدید و حقیقت مطلق و پرسش ناپذیر

مذهب، اخلاق و شیوه زندگی : اجبار یا انتخاب؟

- برنامه های آموزشی و تبعیض میان خودی و غیر خودی
- سمتگری مذهبی (شیعه) گفتمان آموزشی در صدد تلفیق امور اخلاقی و معنوی با قراردادهای اجتماعی این-جهانی (زمینی)
- هویت انسان : ساخته و پرداخته تجربه فرد خودمختار در برابر ذاتی هستی یافته در گذشته
- «صغیر» بودن یادگیرنده در درک برنامه درسی و ناتوانی او در تشخیص سرنوشت و مصلحت خویش

آزادی و اختیار انسان شرط مهم آموزش انسانی

□ نگاه به مذهب و رابطه با آن به صورت امری فطری

□ وجود اخلاق، معنویت و هنجارهای اجتماعی را در یک بسته
بندی کامل به جوانان

□ آموزش از بالا، آمرانه و بدون حق انتخاب و تلقین و شستشوی
مغزی رسمی بجای یادگیری و مشارکت آگاهانه

خطر عدم تحمل دیگری و غیر خودی

- خطر مهم این رویکرد آموزشی: یکسونگری، **عدم تحمل دیگری و نوعی تمامیت گرایی** فرهنگی و فکری
- چهره «دیگر»ی: کسی که همساز با خوانش کتاب درسی از شیعه و اصل ولایت فقیه نباشد (یک کرد، یک زن، یک غیر مذهبی، یک بهایی، یک زرتشتی و یا یهودی و ارمنی)
- نگاه شیعه محورانه آموزش ایران و خشونت نمادین نسبت به دانش آموزان
- میزان وفاداری به نظام ارزشی این گفتمان و پذیرش شیعه و اصل ولایت فقیه
- دانش آموزان در برابر تحمیل ایدئولوژیک: پذیرش، سکوت و یا دورویی

تجربه آموزشی و آزادی های فردی

- چگونگی آموزش اصول دینی و اخلاقی؟
- درک از یادگیری به عنوان انتقال ساده و مکانیکی مفاهیم و یا به عنوان یک تجربه فردی و اجتماعی و نوعی رابطه با خود، دیگران و دنیا؟
- دو وجه **شناخت شناسانه و فردی-عاطفی** آموزش و آموزش اخلاقی
- نقش تجربه و انتخاب هر فرد در شکل گیری و ساخته و پرداخته شدن وجدان معنوی و وجدان اخلاقی
- نیاز محیط های آموزشی به دموکراسی درونی بخاطر اهمیت مشارکت عملی یادگیرنده
- در تجربه ایران، پرسش این است که جایگاه یاددهنده و یادگیرنده در آموزش کدامست؟ کدام آزادی انتخاب به آنها داده شده است؟ آیا در امور اخلاقی و دینی مانند علوم حق چون و چرا و پرسش و تردید وجود دارد؟
-

آموزش باز، آموزش بسته

- ❑ مشروعیت اسلامی کردن نظام آموزشی و یا حضور پررنگ مطالب دینی در دروس مختلف؟
- ❑ رویکرد بدون تبعیض (جنسیت، نژاد، مذهب و یا زبان...) به معنای داشتن حق آزادی انتخاب.
- ❑ رابطه ایمان دینی با آزادی انتخاب، به رسمیت شناختن حق آزادی باورهای دینی و غیردینی برای همگان
- ❑ دخالت دولت و یا نظام آموزشی در رابطه فرد با دین و امر دینداری
- ❑ آموزش جدید و متناسب با عصر رواداری و عصر همزیستی هویت های گوناگون و پذیرش غیر خودی

حقوق معنوی

- اختصاص- این مطلب به پروژه توانا مربوط به سازمان E-Collaborative for Civic Education اختصاص دارد و استفاده از آن می بایست با ذکر نام سازمان تهیه کننده انجام شود.
- غیر تجاری- این مطلب برای استفاده های غیر تجاری می باشد و برای هیچ گونه منفعتی بهره برداری نخواهد شد.
- اشتراک- اگر می خواهید هر گونه تغییری در مطلب وارد کنید، شما می توانید حاصل کار را تنها تحت مجوز E-Collaborative for Civic Education منتشر کنید و برای ایجاد بدنه اصلی اطلاعات، این تغییرات را باید با E-Collaborative for Civic Education به اشتراک گذارید.